

8. Orban-Lembryk, L.E. (2010). Psykholohiia upravlinnia: [Management psychology] navch. posib. 2-he vyd., dop. – K.: Akademvydav. 544. [in Ukrainian].

9. Pavliutenko, Ye.M. (2003). Profesiina kompetentnist dyrektora shkoly. [Professional competence of the school director.] Upravlinnia shkoloiu. 7 (19), 2-8.

10. Pohribna, N. (2009). Upravlinnia shkoloiu po-novomu . [School management in a new way] Shkilnyi svit. 9, 112 . [in Ukrainian].

11. Sorochan, T.M. (2015). Pislidyplomna pedahohichna osvita: mozhlyvi vidpovidi na vyklyky modernizatsii. [Postgraduate pedagogical education: possible answers to the challenges of modernization.] Pislidyplomna osvita v Ukraini. № 2, 9– 12. [in Ukrainian].

УДК 376:37.09

Інна Біневич,

аспірантка,

ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України

binevich.inna@gmail.com

ID ORCID 0009-0008-0811-2150

Inna Binevych,

graduate student,

Mykola Yarmachenko Institute

of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of educational sciences of Ukraine,

correctional teacher

Комунальний заклад освіти «Спеціальна школа «Шанс»

Дніпропетровської обласної ради»

49074, м. Дніпро, вул. Батумська, 2а

Municipal educational Institution

of the Dnipropetrovsk Regional Council

«Special School «CHANCE»

49074, Dnipro, Batumska St., 2a

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

COMPETENCE-BASED APPROACH TO TEACHING CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Анотація. Стаття присвячена компетентнісному підходу у навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку в контексті нової української школи. Зазначено, що впровадження компетентнісного підходу становить ключовий напрямо реформування системи загальноосвітньої середньої освіти в Україні, а його застосування визначено як основну мету для проведення трансформацій у державній освітній системі. Обґрунтовано важливість запровадження компетентнісного підходу як фундаментальної складової реформи Нової української школи, що передбачає створення оптимальних умов для того, аби учні набували та розвивали необхідні компетентності, які сприяють їхній успішній соціалізації та ефективній адаптації у суспільстві. Розглянуто основні етапи формування та впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, головною метою якого є не самі знання, уміння і навички учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, а вміння застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях, тобто формування учнями ключових компетенцій, які будуть застосовані у широкому спектрі діяльностей. Проведено аналіз та порівняння понять «компетентність» і «компетенція» на підставі різноманітних визначень у психолого-педагогічних джерелах, що дало змогу виявити відсутність узгодженого бачення цих концептів серед дослідників. У дослідженні використовувались теоретичні методи дослідження: аналіз філософської, методологічної, педагогічної та психологічної літератури. До перспективних напрямів подальших досліджень автором віднесено

визначення змісту системи понять, що входять до ключових компетентностей, зокрема математичної компетентності.

Ключові слова: освіта; компетентнісний підхід; компетентність; компетенція; нова українська школа.

Abstract. The article is devoted to the competence-based approach to teaching children with intellectual disabilities in the context of the new Ukrainian school. It is noted that the introduction of a competency-based approach is a key area of reforming the system of general secondary education in Ukraine, and its application is defined as the main goal for transformations in the state educational system. The importance of introducing a competency-based approach as a fundamental component of the New Ukrainian School reform is substantiated, which involves creating optimal conditions for students to acquire and develop the necessary competencies that contribute to their successful socialization and effective adaptation in society. The main stages of the formation and implementation of a competency-based approach in the educational process are considered, the main purpose of which is not the knowledge, skills and abilities of students with intellectual disabilities, but the ability to apply them in different life situations, that is, the formation of key competencies by students that will be applied in a wide range of activities. The concepts of «competence» and «competence» were analyzed and compared on the basis of various definitions in psychological and pedagogical sources, which revealed the lack of a consistent vision of these concepts among researchers. The study used theoretical research methods: analysis of philosophical, methodological, pedagogical and psychological literature. The author considers the definition of the content of the system of concepts included in the key competencies, in particular, mathematical competence, to be a promising area for further research.

Key words: education; competency-based approach; competence; new Ukrainian school.

Актуальність дослідження. Сьогодні в Україні відбувається фундаментальна трансформація освітньої системи. Основним напрямом оновлення та оптимізації змісту загальної середньої освіти є впровадження компетентнісного підходу, метою якого є забезпечення якості освіти та її відповідність вимогам сучасних умов.

Проаналізувавши минулий досвід навчання дітей, можна зробити висновок, що від учнів завжди очікували, що вони будуть ефективно просуватися навчальним шляхом: продиктованим певним визначенням змісту й навичок, які закріплені за окремими навчальними предметами. Система оцінювання була спрямована на те, щоб визначити, чи знає учень щось у момент перевірки знань, але не давала можливості зрозуміти, чи може він насправді застосувати ці знання на практиці. Сьогодні цього недостатньо для підготовки кожного з учнів до їхніх майбутніх життєвих шляхів. Виникає необхідність у забезпеченні такого освітнього середовища в школі, яке дасть змогу кожній дитині здобути знання та навички, щоб бути готовим до здобуття подальшої освіти та виконання вимог, які висуває суспільство.

В свою чергу вимоги суспільства потребують трансформувати освітній процес таким чином, щоб навчальна програма підлаштовувалася під учня, а не навпаки, тобто освіта має бути заснована на компетентностях, забезпечуючи персоналізацію, необхідну для задоволення потреб кожного учня.

Варто зауважити, що компетентнісно орієнтована освіта ґрунтується на змінах у традиційній структурі навчання в

зкладах загальної середньої освіти. Впровадження компетентнісного підходу зміщує фокус з вчителя й викладання на учня та навчання.

Спираючись на досвід європейських країн, підґрунтям для реформування освітньої системи в Україні виступила компетентнісно спрямована освіта, яка є необхідною умовою створення сприятливого середовища, в якому у здобувачів освіти формуються та розвиваються компетентності, які в свою чергу мають позитивно впливати на інтеграцію в суспільство та ефективне функціонування в ньому.

В Законі «Про освіту» (2017) зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей; формування цінностей і здатностей, необхідних для успішної самореалізації, здійснення усвідомленого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на благо інших людей і суспільства. Виховання відповідальних громадян, здатних здійснювати усвідомлений суспільний вибір та спрямовувати свою діяльність на благо інших людей суспільства, та підвищення на цій основі рівня освіченості населення з метою збагачення інтелектуального, економічного, творчого і культурного потенціалу громадян України та забезпечення сталого розвитку країни.

Державний стандарт початкової освіти (2018) визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти.

В Законі «Про повну загальну середню освіту» (2020), який визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти, а саме в статті 3 Закону «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, формування в учнів компетентностей, визначених Законом «Про освіту» та державними стандартами».

https://urst.com.ua/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu/st-3

Освітні цілі, які визначені у нормативно-правових документах, окреслюють основні засади компетентнісного підходу в навчанні, результати оцінювання знань здобувачів освіти, зміст яких ґрунтується на принципах науковості, полікультурності, системності, інтегрованості, дитиноцентризму, єдності навчання й виховання та ін.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів компетентнісного підходу присвячені численні праці як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Дослідження особливостей становлення та розвитку компетентнісного підходу в освіті висвітлено у працях зарубіжних учених R. Bader, J. Delors, D. Elkind, W. Hutmacher, J. Konstant, D. Mertens, U. Moser, J. Raven, D. Rychen, L. Salganik, E. Shelton, J. Spector та ін. Українські перспективи компетентнісного підходу в

освіті досліджували І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, С. Клепко, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та ін. Теоретичному аналізу понять «компетенція» та «компетентність», їх порівнянню, визначенню спільних і відмінних рис присвячено публікації М. Голованя, Б. Грудиніна, С. Лейко, А. Твердохліб. Однак питання походження компетентнісного підходу в освіті та його термінології ще потребує свого узагальнення.

Мета статті: наголосити на необхідності виявлення шляхів впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в освітній процес.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження використовувались теоретичні методи дослідження: аналіз філософської, методологічної, педагогічної та психологічної літератури.

Результати дослідження. Згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, основною векторною лінією навчально-виховної діяльності є компетентнісний підхід. Цей підхід має на меті забезпечення освітніх результатів, які організовано в ієрархічну систему, включаючи ключові, загальнопредметні та предметні (галузеві) компетентності, відповідно до нормативних документів (Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти, 2020). Такий процес спрямований на розвиток загальної компетентності особи, представленої через інтеграцію зазначених компетентностей. Це означає формування комплексної особистісної характеристики, котра виробляється

через освітній процес і яка містить в собі набір знань, умінь, ціннісних орієнтацій, досвіду діяльності та поведінкових стратегій, як це визначено в роботах О. Овчарука (2004) та О. Пометун (2004).

Компетентнісний підхід зосереджує увагу на спроможності учнів застосовувати набуті знання у реальних ситуаціях. За оцінками експертів, таких як Л. Гуцан (2013) та Н. Романчук (2018), ключовим аспектом є не обсяг знань учня, а його здатність до ефективного вирішення викликів і проблем, що можуть виникати у різних контекстах: від розуміння та інтерпретації природних явищ, через освоєння новітніх технологій, до взаємодії з людьми, дотримання етичних стандартів, побутового застосування, оцінювання з естетичної точки зору, вибору професійного шляху та самооцінки власної готовності до навчання та самовизначення.

З педагогічної точки зору, компетентнісний підхід служить керівним принципом для переосмислення змісту освіти та її процесів з метою досягнення освітніх цілей. Він визначається як ключовий критерій освітнього успіху, де кінцевим результатом повинна бути не просто сукупність знань, умінь та навичок, а й комплекс важливих компетенцій в різних аспектах: інтелектуальному, комунікаційному, інформаційному, соціальному та інших (Паламар, 2018: 271).

Запровадження компетентнісного підходу переміщує акцент з традиційної знаннево-орієнтованої моделі освіти на модель, засновану на компетенціях. Н. Бібік вважає, що причинами цього

переходу є перенасиченість навчальним матеріалом, його фрагментованість, слабка зв'язування з реальним життям та професійними вимогами. Компетентнісний підхід надає можливість розв'язати проблему розбіжності між обсягом навчального матеріалу та його релевантністю (Бібік, 2013: 26).

Реалізація компетентнісного підходу у навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку створює для учнів широкі перспективи.

Формування компетентнісно орієнтованої освіти є одним із ключових трендів у світовій педагогічній практиці, який набув розповсюдження наприкінці ХХ століття. Цей підхід виник як відповідь на зміни у суспільстві, економіці, технологіях та потребах ринку праці, що потребували від освіти не просто надання знань, але й формування в учнів здатності ефективно застосовувати ці знання у практичних ситуаціях.

У Концепції НУШ окреслено, що компетентнісний підхід у навчанні тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим, який потребує трансформації змісту освіти та перетворення його з моделі «для всіх» на суб'єктивні надбання одного учня, такі, що їх можна виміряти.

Компетентнісно орієнтована освіта спрямована на формування та розвиток ключових компетентностей, які дають можливість індивіду ефективно функціонувати в суспільстві, адаптуватися до змін та вирішувати різноманітні життєві завдання. Підхід до освіти дітей з порушеннями інтелектуального

розвитку потребує адаптації традиційних методик з урахуванням особливостей розвитку та потреб кожної дитини (Тороп, 2022).

Ключові аспекти формування компетентнісно орієнтованої освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку:

1. Індивідуалізація навчального процесу. Особливу увагу треба приділити розробці індивідуальних навчальних планів, які враховують специфіку розвитку, можливості, потреби та інтереси кожної дитини. Це дає змогу забезпечити максимально ефективне засвоєння матеріалу.

2. Розвиток ключових компетентностей. Освіта має бути спрямована на формування таких ключових компетентностей, як комунікативна, соціальна, самообслуговування, вміння вчитися, логічне мислення тощо. Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку важливо адаптувати методики розвитку цих компетентностей.

3. Застосування інтерактивних методів навчання. Ігри, проєктна діяльність, робота в групах можуть сприяти активізації навчального процесу та розвитку важливих навичок і компетентностей.

4. Інтеграція з практичним життям. Навчання має бути тісно пов'язане з реальним життям, щоб діти могли бачити практичне застосування своїх знань і навичок. Це особливо важливо для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, для яких практичне застосування знань може бути ключовим фактором соціалізації.

5. *Підтримка та мотивація.* Важливо створити позитивне та підтримуюче навчальне середовище, де кожна дитина відчуватиме себе цінною та здатною до навчання. Мотивація та заохочення є ключовими елементами успішної адаптації та навчання.

6. *Використання спеціалізованих навчальних матеріалів і технологій.* Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку можуть бути корисні спеціалізовані навчальні матеріали та технології, які спрощують процес засвоєння інформації та розвитку важливих навичок.

7. *Співпраця з батьками та спеціалістами.* Тісна співпраця між вчителями, батьками та спеціалістами (психологами, дефектологами) є важливою для розробки та реалізації ефективної індивідуальної програми навчання та розвитку кожної дитини.

Формування компетентнісно орієнтованої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку потребує інтеграції різноманітних підходів та методик, заснованих на глибокому розумінні потреб та можливостей кожної дитини. Важливо забезпечити гнучкість навчального процесу та готовність до адаптації з урахуванням індивідуальних змін у розвитку та потребах дитини.

Основні етапи початку формування такої освіти містять:

1. *Аналіз сучасних викликів і потреб.*
- *Вивчення потреб ринку праці: які компетенції є в найвищому попиті?*

- Аналіз суспільних змін: які глобальні виклики (екологічні, технологічні, соціальні) впливають на вимоги до освіти?
2. *Визначення ключових компетенцій.*
- Життєві та громадянські компетенції: критичне мислення, вміння вчитися, комунікативні навички.
 - Професійні та спеціалізовані компетенції: специфічні навички та знання, необхідні для конкретної професії або галузі.
 - Цифрові компетенції: вміння користуватися сучасними технологіями та інформаційними ресурсами.
3. *Переосмислення змісту освіти.*
- Інтеграція теорії з практикою: забезпечення зв'язку навчального матеріалу з реальними життєвими ситуаціями.
 - Міжпредметні зв'язки: розробка навчальних програм таким чином, щоб вони відображали взаємозв'язок різних дисциплін.
4. *Модернізація методів навчання.*
- Активне навчання: впровадження методів проєктної роботи, кейс-методів, проблемно-орієнтованого навчання.

- Формативне оцінювання: розвиток системи оцінювання, яка сприяє саморефлексії та самовдосконаленню учнів.
- 5. *Підготовка викладачів.*
- Професійний розвиток: навчання викладачів нових педагогічних технологій, методів навчання та оцінювання.
- 6. *Впровадження змін на рівні закладу освіти.*
- Створення сприятливого середовища: адаптація освітнього простору, впровадження сучасних ІТ-засобів.
- Залучення зацікавлених сторін: співпраця з батьками, місцевими громадами, підприємствами та організаціями.

На початку формування компетентнісно орієнтованої освіти основна увага зосереджувалася на розробці нових освітніх стандартів, які б вимірювалися не кількістю засвоєних знань, а якістю їх застосування у життєвих та професійних контекстах. Освітні програми почали акцентувати на розвитку критичного мислення, самостійності, вміння працювати в команді, ініціативності та творчості.

Європейський Союз відіграв значну роль у просуванні компетентнісного підходу через створення спільних рамок кваліфікацій, що сприяло уніфікації та взаємному визнанню освітніх кваліфікацій між країнами-членами. Одним із важливих

документів у цьому контексті став «Європейський кваліфікаційний референс для довічного навчання» (EQF), який сприяє порівнянності рівнів кваліфікацій у різних країнах.

У міжнародному контексті програми PISA (Програма міжнародного оцінювання учнів) та TIMSS (Тренди в міжнародному вивченні математики та наук) також зіграли важливу роль, надаючи дані про ефективність освітніх систем різних країн у контексті компетентнісного підходу. Ці програми допомогли визначити ключові компетенції, які повинні розвиватися в процесі освіти, такі як математична, наукова та читацька грамотність.

На національному рівні багато країн розробили власні реформи освітньої системи, адаптовані під потреби компетентнісно орієнтованої освіти. У цих реформах особлива увага приділяється переосмисленню ролі вчителя, який виступає не тільки як передавач знань, а й як наставник, що сприяє розвитку компетенцій учнів.

Отже, початок формування компетентнісно орієнтованої освіти характеризується глобальними і національними ініціативами, спрямованими на адаптацію освітніх систем до вимог сучасного світу, з акцентом на розвиток ключових життєвих компетенцій.

Компетентнісний підхід в освіті є ключовим елементом реформи Нової української школи (НУШ), яка була розпочата з метою модернізації та підвищення якості освітнього процесу в Україні. Нові стандарти «Нової української школи», впроваджені в

освітній процес для дітей з особливими освітніми потребами, покликаний забезпечити не тільки предметні компетентності, як це було до цього, а й розвиток ключових компетенцій. У рамках цього підходу акцент зміщується з традиційних предметних знань та умінь, а також з абстрактного мислення та логічних вправ, на практичні життєві навички, які є важливими для дитини в будь-якому віці. Основною ідеєю цього підходу є підготовка учнів з особливими освітніми потребами до життя у сучасному світі шляхом розвитку ключових компетентностей, які необхідні для їхнього особистісного розвитку, соціальної адаптації та професійної реалізації.

Виділяють такі основні аспекти компетентнісного підходу у навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку в НУШ:

1. Орієнтація на учня. Навчання зосереджене на потребах та інтересах учнів з порушенням інтелектуального розвитку, їх активній участі в освітньому процесі. Учитель виступає як наставник та помічник у процесі навчання.

2. Розвиток ключових компетентностей. В основу освітнього процесу покладено розвиток компетентностей, які включають не лише знання та вміння, а й навички мислення, комунікації, критичного аналізу, креативності, здатності працювати в команді тощо.

3. Інтеграція змісту навчання. Зміст освіти організований таким чином, щоб забезпечити міжпредметні зв'язки, інтегруючи різні дисципліни для комплексного розуміння світу.

4. *Використання активних та інтерактивних методів навчання.* Застосування проєктної роботи, дослідницьких завдань, рольових ігор та інших активних форм навчання сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку компетентностей.

5. *Фокус на індивідуальному прогресі та саморозвитку.* Компетентнісний підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня, його потреб та інтересів. Освітній процес організовується таким чином, щоб кожен міг розвиватися власним темпом, максимально реалізувати свій потенціал.

6. *Формування відповідальності та самостійності.* Учні навчають встановлювати особистісні та навчальні цілі, самостійно планувати свій час, оцінювати результати своєї роботи.

7. *Оцінювання за досягненнями.* Оцінка знань, переорієнтована з кількісного виміру на якісне визначення рівня оволодіння компетентностями, відображає індивідуальний прогрес учня.

Проведення реформи в освіті, засноване на компетентнісному підході, потребує значних зусиль як на рівні держави, так і від кожного освітнього закладу та вчителя.

Успішне впровадження компетентнісного підходу може забезпечити формування у дітей з порушенням інтелектуального розвитку необхідних якостей і навичок для успішної адаптації та самореалізації в швидкозмінному світі, сприяючи розвитку особистості, здатної до неперервного навчання, критичного мислення та ефективної взаємодії у суспільстві.

Розкриття сутності компетентнісного підходу в освіті передбачає глибоке розуміння таких ключових понять, як «компетентність» і «компетенція». Ці терміни часто використовуються взаємозамінно, але вони мають відмінності, які важливо розуміти для правильного застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо (Паламар, 2018: 408).

Аналізуючи різні підходи вчених до інтерпретації змісту поняття «компетентність» І. Бех розглядає концепцію «компетентності» у широкому спектрі, включаючи до неї освітні потенціали, знання, уміння, навички, моральні норми та позиції. За його словами, компетентна особа у загальному значенні цього слова – це особа з глибокими знаннями у конкретній галузі; у більш вузькому сенсі – це індивід, наділений правом на професійні висновки як висококваліфікований експерт у визначеній сфері (Бех, 2009: 22).

На думку О. Пометун, компетентність як унікально організований набір знань, умінь, навичок, здібностей та відношень, що надають майбутньому спеціалісту змогу ідентифікувати та розв'язувати специфічні проблеми, властиві даній професійній діяльності (Пометун, 2004: 64).

Н. Бібік вважає, що компетентність служить оціночним параметром, який визначає особу як активного учасника професійного процесу, здатного ефективно реалізувати свої професійні завдання. Компетентність, за її словами, описується через освітні досягнення, отримані не тільки за рахунок змісту освіти, а й через соціальну інтеракцію (Бібік, 2013: 28).

Компетенції – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат (Паламар, 2018: 409).

Отже, можна зауважити, що слово «компетенція» охоплює різноманітні розуміння і тлумачення. Воно зазвичай визначається як спроможність людини ефективно використовувати свої знання, вміння та навички в практичних ситуаціях.

Істотний внесок для розуміння поняття компетентність внесла О. Пометун. Вчена трактує компетенцію як набір прав і обов'язків, що належать певній організації, установі чи особі (Пометун, 2004: 64).

За О. Кучай, компетенція виступає як сукупність особистісних якостей (знання, уміння, навички та методи діяльності), необхідних для ефективно роботи у певній сфері (Кучай, 2009).

Зауважимо, що Н. Бібік розглядає «компетенцію» як більш конкретизоване поняття порівняно з «компетентністю», вважаючи її соціально визначеним освітнім результатом (Бібік, 2013: 28). Таким чином, компетенції формують вимоги до освоєння знань,

методів діяльності, професійного досвіду в специфічній галузі та розвитку соціальних якостей особистості.

Отже, зазначимо, що головна відмінність між цими поняттями полягає в тому, що компетентність є ширшим терміном, який охоплює всю здатність особи ефективно діяти в певному контексті, тоді як компетенція фокусується на конкретних навичках або знаннях, які є частиною цієї загальної здатності.

У контексті освіти, розуміння різниці між компетентностями та компетенціями дає можливість розробляти навчальні програми та методики, які спрямовані не тільки на засвоєння учнями з порушенням інтелектуального розвитку певного набору знань та навичок, а й на формування у них здатності до критичного мислення, самостійного розв'язання проблем та ефективної взаємодії з іншими. Отже, компетентнісний підхід в освіті прагне до розвитку цілісної особистості, здатної до постійного самовдосконалення та адаптації до змінних умов життя.

Огляд наукових робіт дає змогу визначити ключові компетенції, які є найбільш значущими у сучасному світі, включаючи здібність до навчання впродовж життя; набуття нових знань; логічне мислення та ефективне використання інформації; прояв ініціативи; вміння працювати в команді; готовність нести відповідальність; розробка та прийняття рішень; мирне вирішення конфліктів; критичне мислення та аналіз соціальних норм, що стосуються здоров'я та екології, з метою формування

особистісних переконань; комунікативні навички, включаючи вміння писати та вести діалог (Чеботарьова, 2019).

Отже, в основі компетентнісного підходу у навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку є прагнення виховати особу, здатну ефективно діяти в різноманітних контекстах, використовуючи набуті знання і відповідально ставитися до своїх дій. Компетентність об'єднує в собі навички та знання, що підкріплені особистісною мотивацією та цінностями, що веде до формування пізнавальних та дієвих умінь. Ці вміння відображають рівень компетентності індивіда.

Втілення компетентнісного підходу має на меті розвиток освіти, орієнтованої на компетенції, з фокусом на активну участь. Це передбачає оновлення підходів до всіх аспектів освітньої діяльності, включаючи цінності, цілі, зміст, освітні методики та форми взаємодії учасників освітнього процесу.

Підсумовуючи різноманітні погляди дослідників на концепцію «компетентнісного підходу», можна вважати його ключовим елементом освітньої теорії, що передбачає створення оптимальних умов у процесі навчання та виховання. Це дає можливість учням з порушенням інтелектуального розвитку набувати та застосовувати знання, вміння та навички для ефективного розв'язання академічних та соціальних завдань.

Отже, після детального теоретичного дослідження наукової літератури, законодавчих та стратегічних документів можна дійти висновку, що впровадження компетентнісного підходу у сфері освіти дітей з порушенням інтелектуального розвитку має за мету

забезпечення високого рівня компетентності індивіда. Це сприяє особистісному зростанню, підвищує здатність до самовираження у суспільстві, підготовку до адаптації на ринку праці, а також здатність швидко та ефективно ухвалювати рішення.

У рамках актуального завдання модернізації освітнього простору виникає наукова дебатна активність, спрямована на виявлення шляхів впровадження компетентісно орієнтованого підходу в освітній процес. Науковці сходяться на думці, що як змістовний, так і процедурний аспекти цього підходу мають на меті формування унікального освітнього ефекту. Цей результат виявляється не просто у накопиченні інформації, а й у здібності дітей з порушенням інтелектуального розвитку до ефективної дії у різноманітних складних обставинах та використанні набутого досвіду в конкретних галузях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти, Постанова Кабінету Міністрів України № 898 (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#Text>
2. Про освіту, Закон України № 2145-VIII (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Про повну загальну середню освіту, Закон України № 463-IX (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Овчарук, О.В. (2004). Розвиток компетентісного підходу: Стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. У О. В. Овчарук (Ред.), *Компетентісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи* (с. 5–14). К.І.С.

5. Пометун, О.І. (2004). Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. У О. В. Овчарук (Ред.), *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи*(с. 111). К.І.С.
6. Пометун, О.І. (2004). Запровадження компетентнісного підходу–перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Вісник програм шкільних обмінів*, (22). <http://www.visnykOiatp.org.ua>
7. Гуцан, Л. (2013). Компетентнісний підхід у сучасній освіті. У *Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів*(с. 52–56). ПП «Фірма «Гранмна».
8. Кремень, В. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Юрінком Інтер.
9. Паламар, С. (2018). Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*, (1-2), 267–278.
10. Бібік, Н. (2013). Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Гірська школа українських Карпат*, (8-9), 26–30.
11. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р (2018) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text>
12. Бех, І. (2009). Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Педагогіка вищої школи: Методологія, теорія, технологія*, 21–24.
13. Тороп, К. (2022). *Теоретичні і методичні засади формування ключових компетентностей в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку*[Доктоська дисертація, ІСПП імені М. Ярмаченка НАПН України]. https://ispukr.org.ua/articles/22/дисертація_Тороп.pdf

14. Чеботарьова, О. (2019). *Особенности реализации компетентного подхода в образовании детей с интеллектуальными нарушениями*. ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

REFERENCES

1. Pro deaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 (2022) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p#Text> [in Ukrainian].
2. Pro osvitu, Zakon Ukrainy № 2145-VIII (2024) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
3. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu, Zakon Ukrainy № 463-IX (2024) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].
4. Ovcharuk, O.V. (2004). Rozvytok kompetentnisnogo pidkhodu: Stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnoty. U O. V. Ovcharuk (Red.), *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: Svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy*(s. 5–14). K.I.S. [in Ukrainian].
5. Pometun, O.I. (2004). Dyskusiiia ukraïnskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v ukraïnskii osviti. U O. V. Ovcharuk (Red.), *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: Svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy*(s. 111). K.I.S. [in Ukrainian].
6. Pometun, O.I. (2004). Zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu–perspektyvnyi napriam rozvytku suchasnoi osvity. *Visnyk proham shkilnykh obminiv*, (22). <http://www.visnykOiatp.org.ua> [in Ukrainian].
7. Hutsan, L. (2013). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti. U *Formuvannia bazovykh kompetentnostei u vykhovantsiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv*(s. 52–56). PP «Firma «Hranmna».[in Ukrainian].
8. Kremen, V. (Red.). (2008). *Entsyklopediia osvity*. Yurinkom Inter. (in Ukrainian).

9. Palamar, S. (2018). Kompetentnisnyi pidkhdid yak metodolohichniy oriientyr modernizatsii suchasnoi osvity. *Osvitolohichniy dyskurs*, (1-2), 267–278 [in Ukrainian].
10. Bibik, N. (2013). Perevahy i ryzyky zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhdodu v shkilnii osviti. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, (8-9), 26–30 [in Ukrainian].
11. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku, Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 988-r (2018) (Ukraina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text> [in Ukrainian].
12. Bekh, I. (2009). Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasniy osviti. *Pedahohika vyshchoi shkoly: Metodolohiia, teoriia, tekhnolohiia*, 21–24. [in Ukrainian].
13. Torop, K. (2022). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia kliuchovykh kompetentnosti v uchniv z porushenniamy intelektualnogo rozvytku [Doktoska dysertatsiia, ISPP imeni M. Yarmachenka NAPN Ukrainy]. https://ispukr.org.ua/articles/22/дисертація_Тороп.pdf [in Ukrainian].
14. Chebotarova, O. (2019). Osoblyvosti realizatsii kompetentnisnogo pidkhdodu v osviti ditei z intelektualnymu porushenniamy. ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].

ПОШУКИ Й ЕКСПЕРИМЕНТИ

УДК 159.9.018:167.23

Сергій Сорокін,

аспірант Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
mail.sergua@gmail.com

Serhii Sorokin,